
Lékařem v africkém pekle

Byl podvečer 25. října 2012. Začínalo se stmívat, když jsem zaparkoval auto před svým domem v severovýchodní čtvrti Bukavu. Odjel jsem jen na chvíli, byl jsem pryč sotva dvacet minut.

Zatroubil jsem na klakson – dvakrát –, aby mi hlídač otevřel bránu. Ku-podivu se však pootevřela vedlejší branka a objevila se v ní mužská hlava. Nikdy předtím jsem toho člověka neviděl a říkal jsem si, co pohledává na našem dvoře.

Podíval se mým směrem a zase zmizel. Vtom se otevřela brána a k autu se nahrnulo několik postav. Bylo to pět mužů. Ve chvílce vnikli do vozu, čtyři dozadu a jeden dopředu. Všechno se odehrálo tak rychle, že jsem nestačil zareagovat. Byli ozbrojení, ale hned mi bylo jasné, že nejde o obyčejné lupiče. Vypadali disciplinovaně a zdálo se, že velmi dobře vědí, proč tu jsou. V naprosté tichosti mi dali znamení, abych vjel s autem na dvůr. Dům byl přímo naproti, a protože mi připadalo, že pokus o útěk je nemožný, napadlo mě, že když zabiju sám sebe, mohl bych je vzít s sebou. Vzdálenost od brány k domu byla dost velká na to, aby byl náraz devastující.

Sešlápl jsem plyn až k podlaze a motor zaburácel. Muž vedle mě se přestal ovládat. Chytil mě za zápěstí a odtahoval mi ruku, aby mě přinutil zastavit. „Chceš nás všechny zabít?“ vykřikl.

Byla to jeho jediná slova, avšak stačila ve mně vyvolat pochybnosti.

Taková reakce ho zlidšťovala. V duchu jsem se ptal, zda jsem správně vyhodnotil situaci. Co když mě ti lidé nepřišli zavraždit, ale jenom mi chtějí ukrást auto? Jednomu z mých kolegů se nedávno stala zvláštní příhoda. Nebydlel sice v Bukavu, ale v Gomě, asi o dvě stě kilometrů výš na sever, a stejně jako mě ho přepadli neznámí muži na jeho vlastním dvoře. Přinutili ho vystoupit, svázali mu ruce za zády a potom ho znovu strčili do auta. Jeden z útočníků si sedl za volant a vzali ho na dlouhou vyjížďku bez zřej-

mého cíle, jezdili s ním déle než tři hodiny. Výlet skončil, teprve když jim kdosi zatelefonoval a přikázal, aby mého kolegu propustili. Vysadili ho na hřbitově, vyčerpaného, ale nezraněného. Nepřišel na to, co bylo účelem té cesty... Svě auto nicméně už nikdy neviděl. Vzpomněl jsem si na ten příběh, když jsme se řítili přímo do zdi. Spáchám sebevraždu a vezmu s sebou dalších pět lidí kvůli pouhé krádeži auta?

Šlápl jsem na brzdový pedál, zastavili jsme se necelý metr od domu. Chtěl jsem vystoupit z auta a nechat jim ho. Ale jeden z útočníků mi vytrhl z ruky klíček a další dva na mě namířili zbraň: k týlu mi přiložili pistoli a ke spánku samopal. Chvilí nato mě muž, který držel pistoli, chytil kolem pasu a vystrčil z auta, a ten se samopalem si stoupl vedle mě. Definitivně mi došlo, že ti lidé nejsou obyčejní zloději aut. Co mám dělat? Třeba se mi povede vklouznout do domu. Byla to patrně jediná možná úniková cesta. Sotva jsem však naznačil pohyb směrem ke vchodovým dveřím, muž se samopalem mi zastoupil cestu. Oba jsme stáli před mým autem. On držel hlaveň několik centimetrů od mého těla a měl prst na spoušti. Z jeho pohledu a výrazu tváře jsem vyčetl, že vystřelí. Splní svůj úkol. Zavraždí mě před mým domovem.

Ale právě ve chvíli, kdy jsem myslel, že přišla moje poslední hodinka, jsem zaslechl křik a řev. Zpoza domu vyběhl Joseph Bizimana, „Jeff“, náš správce. S napřaženýma rukama se vrhl na útočníka. Bylo to to poslední, co na tomto světě udělal. Kdykoli na to pomyslím, zmocní se mě velký smutek. Útočník se rychle otočil a dvakrát vystřelil. Zasáhl Josepha přímo do obličeje. Byl jsem tak šokovaný, že jsem ztratil rovnováhu. Jeffa dorazil třetí výstřel, tentokrát do zad. To jsem si však ani nestačil uvědomit, protože jsem se skácel na zem.

Co bylo dál, si moc nepamatuji. Jenom vím, že jsem několik minut zůstal ležet na dvoře v mdlobách; a když jsem se probral, byl jsem příliš otřesený, než abych dokázal něco chápat. Vstal jsem ze země a mé dcery Lisa a Denise, také v šoku a křičící, mě pustily do domu.

Když uslyšely výstřely, myslely si, že jsem mrtvý, že přišly o otce. A teď jsem najednou stál ve dveřích, vyděšený, rozechvělý, ale bez jediného škrábnutí. Nemohly pochopit, co se stalo.

„Sehni se!“ křičely. „Drž se dál od oken, musíš se plížit po zemi! Budou po tobě dál střílet!“

K atentátu došlo den po mém návratu z Evropy, kde jsem strávil jeden týden. Měl jsem přednášku v Ženevě na jedné důležité akci a potom jsem jel do Bruselu zúčastnit se prezentace nové knihy. Zabývala se sexuálním násilím ve východním Kongu a autorsky jsem se na ní podílel.

Většina mých dlouhých cest začíná a končí na mezinárodním letišti v Bujumbuře, kam mě zpravidla jezdí vyzvednout jeden z mých spolupracovníků, Ngabo. Přiletím-li ráno nebo během dne, jedeme přímo do Bukavu, tentokrát ale šlo o let z Bruselu a přistáli jsme asi ve 20 hodin.

Když vím, že se vrátím pozdě, obvykle si rezervuji pokoj v hotelu, toho dne jsem to však neudělal. Z bezpečnostních důvodů. Nikdo nesměl vědět, že budu nocovat v Bujumbuře. Nic nenasvědčovalo tomu, že mi hrozí konkrétní nebezpečí – měl jsem spíš předtuchu, že by se něco mohlo stát, a proto jsem byl opatrný.

Sehnat pokoj bylo obtížné, všechny hotely se zdály být obsazené. Dokonce jsem se chvíli bál, že budu muset přespat v autě. V pátém hotelu jsem konečně dostal kladnou odpověď. Bylo po 23. hodině. Měli jsme hlad, objednali jsme si večeři a přinesli nám ji do pokoje.

Když jsme jedli, vypadla elektřina. O vteřinu později někdo zaklepal na dveře. Nikoho jsme nečekali. Můj spolupracovník se šel podívat a zeptal se, kdo tam je. Ticho. Zopakoval otázku, ale opět se nedočekal odpovědi. Zavolali jsme do recepce, aby nám to vysvětlili. Tam si nevšimli ničeho neobvyklého. Podle nich bylo všechno, jak má být, žádný důvod k obavám.

Za několik minut nám přišel jeden muž říct, že ve tmě klepal on, protože nám nesl stvrzenku o zaplacení hotelového účtu. Bylo to podivné vysvětlení, ještě jsme totiž nezaplatili – počítali jsme s tím, že budeme jako obvykle platit až při odjezdu, tedy druhý den ráno.

Zkazilo mi to noc, nemohl jsem usnout. Měl jsem dobré důvody mít se na pozoru. O měsíc dříve jsem na pozvání britského ministra zahraničí Williama Hagua hovořil v OSN. Velká Británie, která měla brzy převzít předsednictví skupiny G8, chtěla dostat na pořad dne otázku sexuálního násilí. Opět jsem svědčil jako znalec a využil jsem této příležitosti k tomu, abych se vyjádřil k příčinám problémů v provinciích Kivu. Protože jsem o tom mimo jiné vyprávěl v knize, uvědomoval jsem si, že si pravděpodobně zahrávám se silami schopnými dotáhnout věci do konce. Už asi před rokem mi vyhrožovali; tehdy jsem byl nucen jim ustoupit. Co když moje upřímnost probudila staré demony?

Cesta autem z Bujumbury do Bukavu trvá přibližně dvě hodiny. Obě místa dělí vzdálenost asi 135 km a je nutné přejet přes dva hraniční přechody. Chtěli jsme vyjet v sedm hodin ráno, ale nakonec jsme odjezd o hodinu odložili. Pořád jsem měl strach a bylo by lepší, kdyby na silnicích byl trochu větší provoz. Poslední úsek trasy vede přes území Rwandy, mohli jsme si vybrat jednu ze dvou možných cest. Zvolili jsme tu, po které jezdím jen zřídkakdy. Kdyby nás chtěl někdo přepadnout ze zálohy, doufali jsme, že alespoň nebude čekat na správném místě.

Po příjezdu do Bukavu jsem zapomněl na obavy a hned jsem se znovu vrhnul do práce. Jeli jsme rovnou do nemocnice, byl čtvrtek, můj ordináčnický den. Před dveřmi již čekalo mnoho pacientů. Kolem třetí odpoledne mi zavolala moje žena Madeleine a prosila mě, abych už šel domů. Byl jsem pryč celý týden, připomínala mi, že také musím myslet na rodinu.

„Už jsem tady skoro hotov,“ odvětil jsem. „Brzy vyjedu.“

Za půl hodiny jsem odjel z nemocnice, na chvíli jsem se zastavil u své matky a krátce po 16. hodině jsem byl doma. Popovídal jsem si s manželkou o tom, jak se s dcerami měly. Protože se v domě nedávno malovalo, raději jsem se navečeřel na dvoře. Madeleine byla v jednom kole, měla jít na svatbu své kamarádky a potom na rodinnou hostinu.

Asi v půl šesté za mnou přijel jeden z nemocničních právníků; měl odjet na pracovní cestu a ještě chtěl probrat nějaké věci. Seděli jsme spolu na dvoře. Jen co jsme domluvili, Madeleine řekla, že už musí jít. Právník byl na svatbu také pozvaný, a tak odjeli společně. O několik minut později někdo zaklepal na dveře. Byly to dvě ženy, matka s dcerou. Chtěly se mnou mluvit. Nebyly to první pacientky, které za mnou přišly domů. Když jsem měl čas a možnost, neváhal jsem se jim věnovat.

Stmívalo se a začalo se ochlazovat.

„Pojďme dovnitř,“ řekl jsem jim, „nechci nastydnout.“

Sedli jsme si v obývacím pokoji, ale po čtvrt hodině jsem je požádal, aby mě omluvily. Byl jsem velmi unavený, protože jsem předchozí noc nespál a potřeboval jsem si odpočinout. Na to mi starší žena ukázala svou oteklou nohu a postěžovala si, že skoro nemůže chodit. Kdybych byl tak hodný a dovezl je autem na Molambovo náměstí, tam už by nasedly na autobus nebo si vzaly taxík.

Zabralo by mi to jen pár minut. Ujet jeden dva kilometry... Znovu jsem s nimi tedy nastoupil do auta. A právě během té chvilky se k našemu domu

dostalo pět agresorů. Jeden z nich zřejmě přešel zeď a pustil dovnitř ostatní. Potom se rozdělili a dva z nich vnikli do domu. Uvnitř byly mé dcery a jedna jejich kamarádka. Ozbrojení muži je vyzvali, aby si sedly na zem a odevzdaly jim své mobilní telefony. Pokud se pokusí křičet nebo na sebe nějakým způsobem upoutat pozornost, budou bez váhání střelci. Zůstanou-li ale pěkně potichu, nic se jim nestane.

Agresori si sedli na pohovku a mlčky hlídali děvčata. Jeden si položil samopal na klín. Nevěděli, jak dlouho budu nepřítomný, ale neprojevovali žádné známky stresu či nervozity. Byli absolutně klidní a zdáli se odhodlaní trpělivě čekat.

Když jsem odjížděl, byli ve strážním domku na dvoře u brány čtyři lidé: Joseph, hlídač a dva jejich přátelé. Zatímco se dva vetřelci vkrádali do domu, další dva si vzali na starost strážnici. Svázali mé přátele jejich vlastním oblečením a mířili na ně zbraněmi. Jakmile jsem při návratu zatroubil před branou na klaxon, útočníci bleskurychle zareagovali. Okamžitě vyběhli z domu i ze strážnice, otevřeli bránu a vrhli se k autu. V tu chvíli se Josephovi podařilo zbavit pout a bez jejich vědomí vyběhl ven.

Stalo se to přesně v momentě, kdy jsem stál před autem a ohrožovali mě zbraní. Joseph běžel s křikem dozadu za dům, doufal, že zburcuje sousedy. Potom se vrátil na dvůr, rozběhl se k muži, který držel pistoli, a chtěl ho zpacifikovat. Ten ale vystřelil. Uslyšel jsem dva výstřely a potom všechno zčernalo a ztratil jsem vědomí. Uvnitř v domě zaslechly mé dcery několik ran, a když se útočníci dali na útěk v mém autě, zůstalo po nich na zemi před dveřmi šest prázdných nábojnic.

Mladší dcera mě vzala za ruku a dovedla mě do pokoje; tam mi pomohla lehnout si do postele. Potil jsem se, třásl se a neměl jsem ponětí, co se mi stalo. V hlavě se mi všechno pletlo.

„Odpočiň si,“ řekla mi.

Nakonec jsem usnul. Probudily mě až hlasy ze dvora. Někdo vyslovil Josephovo jméno. Jako by se mi před očima odvíjel film, znovu jsem v krátkých rychlých sekvencích viděl všechno, co se právě stalo. Po chvíli jsem pochopil. Automaticky jsem se posadil na posteli a pomyslel na Josepha. Musím jít ven podívat se, v jakém je stavu. Neuniklo mi, že mu výstřely nejspíš způsobily vážná zranění, ale nemohl jsem se smířit s představou, že je mrtvý. Možná je v něm ještě pořád jiskřička života, možná ho ještě mohu zachránit. Zažil jsem podobnou situaci v nemocnici – na operačním

stole ležela žena tak těžce zraněná, že neměla šanci přežít. Přesto jsem ji operoval, protože je to moje povinnost, a očekával jsem nevyhnutelný konec. Život se však odmítl vzdát, uzdravila se. Vzal jsem si z toho ponaučení, že nikdy není příliš pozdě...

Zamířil jsem z Denisina pokoje ke vchodovým dveřím. Obě dcery se mi postavily do cesty a s pláčem mě prosily, ať nikam nechodím.

„Zabijou tě!“

Přesto jsem jako robot šel dál; venku jsem uviděl svého švagra. Bydlel s mou tchyní ve vedlejším domě a slyšel Josephův křik následovaný výstřely.

„Zabili Jeffa,“ řekl tiše. „Zabili Jeffa...“

Když jsem se otočil, spatřil jsem Josepha. Ležel na boku na zemi a krvácel ze zad. Pochopil jsem, že ho zasáhl třetí výstřel.